

A bírálóbizottság értékelése

Jákfalvi Magdolna *A valóság szenvedélye. A realista színház emlékezete Magyarországon* című értekezése több tudományterület – mindenekelőtt a színháztudomány, a színháztörténetírás, továbbá a történettudomány – számára is jelentős munka. Sűrű szövésű szöveg, rendkívül adatgazdag, soktényezős kapcsolatokra és összefüggésekre mutat rá és ilyeneket fejt fel. Jó érzékkel teremt egyensúlyt a bizonyos mértékig ismert (vagy annak tekinthető) színháztörténeti tények és az ezeket árnyaló, új megvilágításba helyező, a szerző által felkutatott és feltárt dokumentumokban fellelt adatok, közlések között. A feltárt tény- és ismeretanyag, ezek komplex feldolgozása, valamint az elemzések során levont következtetések inspirációt jelentenek a további kutatások számára.

Az értekezés tárgyválasztása, fő tézisei új megvilágításba helyezik a magyar színháztörténet 1949 utáni időszakát. S ezt az elismerésre méltó célkitűzést, méltánylandó és felettébb időszerű kutatási programot összetett, részben új metodológiával, a digitális filológia lehetőségeinek alkalmazásával, s azon belül a szerző által „szigorú” forráskezelésnek nevezett technikával indítja el, mely utóbbit a klasszikus filológia forráskritikának nevez. Ez a párhuzam interdiszciplináris lehetőségként jelentkezik.

A mű egyik szemléleti újszerűsége, hogy az esemény és a nyelv (a diskurzus) kettősében szemlélte folyamatokat tár fel és elemez. Eredményesen valósítja meg azt a célkitűzést, hogy az 1949-es államosítás elvárásaival és lehetőségeivel elindított magyarországi színházművészetet elhelyezze a 20. század európai színháztörténetében, valamint hogy bemutassa, a szocialista realista kánon hatástörténete a színházi gyakorlatban miként vált realistává.

Az értekezés a korábbiakhoz képest árnyaltabb képet alkot az államosítás koráról, a színházi realizmus elméletéről és gyakorlatáról öt legendás színházalkotó írásainak és rendezéseinek az elemzése alapján. Mind a portréfejezetekben, mind az esettanulmányokban igazolja azt a tézist, hogy a színházi előadás folyamatként létezik, megvalósulásában és emlékezeti hatástörténetében egyaránt. Bizonyítja az előadások közösségben megvalósuló felidézésének erejét és komplexitását, felhasználva a nyilvánosság különböző rétegeiben fellelhető, esetenként először itt vizsgált dokumentumokat. Az eddigi, döntő részben intézménytörténeti megközelítések egyoldalúan a fenntartó politikai érdekű dokumentumait tekintették elsődleges forrásnak a színházi emlékezet feltárásában. A disszerens érdeme, hogy a kultúra emlékezetének több rétegét vonja be a vizsgálatba. Jákfalvi Magdolna fontos levéltári gyűjtemények, hagyatékok kutatásának szükségességére hívja fel a figyelmet, s további tudományos feladatokat is körvonalaz, melyek elvégzése meghaladja a jelen doktori disszertáció teljesíthető vállalását, ugyanakkor jól eltalált mélyfúrásainak köszönhetően koncepciózus következtetéseket fogalmaz meg. Az értekezés jelentős hozzájárulás ahhoz a jövőbeni színháztörténeti összefoglaláshoz, mely majd az 1949-től napjainkig tartó időszak eseményeit öleli fel.